

УДК 352: 37.01

DOI <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.2.48>**Т. П. Козарь**кандидат наук з державного управління, докторант
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Метою дослідження є обґрунтування освітнього розвитку, є складним прикладним процесом створення та впровадження освітнього продукту з метою якісних змін в об'єкті управління та отримання суспільно корисного результату. Освітня діяльність в Україні вимагає якісних змін у репродуктивних процесах, змін у структурі органів місцевого самоврядування в галузі управління освітою та їх державного регулювання, нарощування кількісного потенціалу.

Все це покликане задовольнити потреби державних установ та створити потужну платформу для ефективної конкуренції на регіональному та державному рівнях. Встановлено, що необхідною умовою розвитку освіти є наявність сучасної інноваційної освітньої системи, ядром якої є освітній потенціал, що складається з освітніх ресурсів, освітньої інфраструктури та освітніх процесів. Однак зазначається, що це лише необхідна умова розвитку освіти, і для забезпечення її достатності, знань, інформації, досвіду, належної освітньої культури, відповідна нормативна та інституційна підтримка повинна стати органічними складовими освітньої системи, яка забезпечує сучасний погляд на об'єкт дослідження. Пріоритет у вдосконаленні державного управління якістю освіти на місцевому рівні визначається кадровим фактором та необхідністю та перевагами запровадження компетентнісного підходу в управлінні освітньою галуззю як важливої умови забезпечення якості обґрунтованість освіти.

У нових реаліях такого важливого інституту соціалізації, як освіта, у його традиційній формі, що склалася в рамках монологічного типу комунікацій, перестає відповідати вимогам часу. Глобальні соціально-економічні трансформації вимагають кардинального пересу організації навчання у вищій школі. І багато вже змінюється. Зокрема, входять в минуле директивного стилю виклад дисципліни, домінування викладача в аудиторіях, представлення про професіоналів, як носіїв фіксованого обсягу знань. Також необхідності поступового переходу системи вищої освіти до особистості орієнтованого навчання. Основною задачею сучасного навчання є пошук ефективних шляхів втручання суб'єктів навчання у творчий процес, інтелектуального саморозвитку та особистісного саморозкриття при підтримка та збереження умов для рівноправного діалогу всіх учасників навчального процесу.

Ключові слова: управління, державне управління освітою, державне управління якістю освіти на місцевому рівні, пріоритетність, результат, розвиток, освітня система.

Постановка проблеми. Зарубіжний досвід освітньої діяльності презентує еволюцію розвитку національних освітніх систем, підтримувану відповідним законодавчим і нормативно-правовим забезпеченням. У її ході в останні десятиріччя простежується властива економіці знань тенденція формування інноваційних інфраструктур освіти мережевого типу, що функціонують за підтримки держави, а їх цільова спрямованість є універсальною

щодо забезпечення освітнього розвитку всіх напрямків. Аналіз вітчизняної нормативної бази в освітній сфері свідчить, що існуюче законодавче та нормативно-нравове поле не охоплює повною мірою всіх аспектів освітньої діяльності, зокрема створення мережевих структур та сучасної освітньої інфраструктури, не забезпечує належної державної підтримки освітньої діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інтегруючись у європейський і світовий освітній простір, Україна прагне

забезпечити модернізацію освіти, ключовою ідеєю якої є якість. Реалізація зазначених вимог потребує розробки механізмів удосконалення управління якістю освіти, запровадження таких підходів до управління освітою, які б поєднували багатовекторність змісту діяльності з високим рівнем професійної компетентності керівників та забезпечували на підпорядкованій території високу якість як управління, так і освіти в цілому. Відповідь на порушену проблему знаходимо в змісті компетентнісного підходу та можливостях його запровадження в практику управління як інноваційного напрямку освітньої діяльності.

Різні аспекти з проблем освітньої політики та державного управління освітою розглядали такі вітчизняні науковці, як Л. Ващенко, Р. Вдовиченко, В. Грабовський, Л. Даниленко, Д. Дзвінчук, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Л. Карамушка, В. Кремень, В. Крижко, С. Крисюк, В. Луговий, В. Лунячек, О. Ляшенко, В. Маслов, В. Олійник, Є. Павлютенков, Л. Паращенко, О. Поступна, О. Радченко, Т. Сорочан, А. Тамм, П. Худомінський та ін. Проблеми управління якістю освіти досліджували українські вчені: Г. Дмитренко, Е. Коротков, Т. Лукіна, О. Ляшенко, Л. Одерій, М. Поташник, О. Севрук, С. Шишов та ін.

Аналіз наукових матеріалів, присвячених дослідженню проблеми забезпечення якості освіти, показав, що вона має ще чимало невіршених теоретичних і практичних питань. На особливу увагу заслуговують питання державного управління якістю освіти на місцевому рівні, вирішення яких певною мірою залежить від рівня професійної компетентності керівників сфери освіти.

З огляду на зазначене, ураховуючи глобальні тенденції та зміни в освітніх системах країн світу, важливим напрямом дослідження вважаємо поглиблення наукових знань із питань запровадження компетентнісного підходу до управління якістю освіти.

Метою статті є дослідження питання удосконалення державного управління якістю освіти на місцевому рівні в контексті освітнього потенціалу, що складається з освітніх ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розгляд та вивчення означеної проблеми слід розпочати з розкриття сутності феномену «управління» як основоположного, що, безумовно, допоможе глибше проаналізувати зміст вихідних понять.

Вивчення нормативів свідчить, що управління – це цілеспрямована сукупність дій, що забезпечують погодження й координацію спільної праці людей з метою досягнення суспільно значущих цілей та розв'язання поставлених завдань [1].

Аналіз джерельної бази свідчить, що в наукових колах не існує єдиного визначення поняття «управління». Проте найбільш змістовно суть управління визначається через термін «вплив». Так, у тлумачному словнику з управління знаходимо: «управління – це процес цілеспрямованого впливу керівної підсистеми або органу управління на керовану підсистему або об'єкт управління з метою забезпечення його ефективного функціонування та розвитку» [7]

Такої самої думки дотримуються автори навчального посібника «Державне управління». Вони вважають, що «управління – це цілеспрямований вплив, необхідний для узгодження спільної діяльності людей; структура й функції з упорядкування, збереження й цілеспрямованого розвитку системи; процес, що підтримує систему в наперед заданому якісному й кількісному стані або переводить її в новий» [5].

Цю позицію поділяє В. Афанасьєв, який наголошує, що «управління – це систематично здійснюваний, свідомий, цілеспрямований вплив людей на суспільну систему в цілому або на її окремі ланки на підставі пізнання й використання властивих для системи об'єктивних закономірностей і тенденцій в інтересах забезпечення її оптимального функціонування й розвитку, досягнення поставленої мети» [2].

На сьогодні поширенням арсеналу відповідних методів потребу в усе більшій підтримці розвитку територій освітніми процесами й переходу до стану, який описано вже широко вживаним поняттям «освітній розвиток». Сучасний освітній розвиток як об'єкт управління вимагає зв'язку з програмно-цільовими підходами

як засобами, за допомогою яких цілеспрямовується й окреслюється траєкторія розвитку. Наголошено на високій ризикованості процесів інноваційного розвитку в освіті, з огляду на те, що в управлінні доводиться все частіше звертатися до врахування цієї особливості при реалізації стратегій, переважно якими і втілюють у життя освітні суспільні блага. Практичним наслідком цього є необхідність надавати стратегіям розвитку територій ризик-орієнтованого характеру. У свою чергу, цього можна досягнути застосуванням такого програмно-цільового інструменту, як управління проектами. Ризикова природа лежить в основі виявленого зв'язку освітньої та антикризової діяльності, а сучасна модель орієнтує на проактивний профіль антикризових дій, що передбачає високу освітню активність з огляду на запобігання кризі. Показано, що така інтегрована мережева структура, як освітній кластер, є високорезультативною формою освітнього розвитку внаслідок реалізації в ній зазначених зв'язків із синергетичним ефектом.

Розглядаючи управління в освіті з позиції науки державного управління та враховуючи різні погляди щодо його визначення, на нашу думку, державне управління освітою – це вид соціального управління, що забезпечує цілеспрямованість та організованість державного впливу на систему освіти та сприяє не лише її функціонуванню, а й розвитку; діяльність органів влади, спрямована на досягнення поставлених державою освітніх цілей.

У зв'язку з виконанням стратегічних завдань, покликаних забезпечити в державі високу якість освіти, вимоги щодо державного управління якістю освіти посилюються, Адже система управління є найбільш значущим чинником, що впливає на результат діяльності будь-якої соціальної системи, у тому числі й системи освіти в забезпеченні її якості. Визначення державного управління якістю освіти має складне багатовимірне значення та пов'язане з реалізацією як освітніх функцій, так і функцій управлінських, оскільки проблему поліпшення якості освіти слід розглядати не лише з огляду вдосконалення

методики викладання навчальних предметів, а й з позиції забезпечення управлінського впливу, спрямованого на реалізацію державної освітньої політики щодо гарантування якості.

Управління якістю освіти – це особливе управління, організоване та спрямоване на досягнення не будь-яких, не випадкових, не просто кращих за попередні, а цілком визначених, заздалегідь спрогнозованих із можливим ступенем точності результатів освіти, де мета (результат) має бути спрогнозована операційно в зоні потенційного розвитку випускника школи [5].

Успішність освітніх перетворень, пов'язаних із поліпшенням якості освіти, залежить від ефективності управління якістю освіти на різних рівнях управління. На цьому наголошує Е. Коротков, який каже, що для управління якістю освіти важливо формувати систему управління, яка була б орієнтована на якість, реалізовувала специфічні для управління якістю функції управління та органічно вписувалася в загальну систему державного управління освітніми процесами. На думку вченого, така система необхідна як на макрорівні управління освітою, так і на рівні управління освітніми процесами в кожному конкретному регіоні [9].

Державне управління якістю освіти на місцевому рівні утворює лише частину складової державного управління якістю освіти та має специфічні особливості, що зумовлені способами постановки та досягнення соціально значущих цілей у конкретних умовах керованого освітнього середовища. На нашу думку, державне управління якістю освіти означає керування всіма компонентами, ресурсами освіти, які її формують. Важливим тут є визначення стратегії розвитку освітньої системи з урахуванням інтересів і потреб споживачів, управління якістю умов освітнього процесу (кадрового, нормативно-правового, фінансового, технологічного, методичного, інноваційного, інформаційного, матеріально-технічного забезпечення тощо), що, безумовно, повинно забезпечити вплив на якість результатів. При цьому управлінська діяльність повинна бути спрямована на досягнення стратегічних цілей функціо-

нування та розвитку освіти, чільне місце серед яких посідає рівний доступ до якісної освіти.

Слід зазначити, що «багато помилок в освіті та її модернізації є не тільки наслідком об'єктивної соціально-економічної ситуації, яка склалася, а й результатом непрофесіоналізму керівників освітою на різних «поверхах» системи управління, адже «не буває погано працюючих організацій, а є слабе управління й погані управлінці. Керівник відіграє першочергову роль у впровадженні інновацій, як тих, які ініціюються «зверху», так і тих, які продукуються безпосередньо на місцях» [3]. Тож в умовах сучасних глобалізаційних змін важливим критерієм забезпечення якості освіти, удосконалення управління якістю освіти на місцевому рівні є компетентність керівних кадрів, які реалізують основні напрями державної освітньої політики.

Висновки та пропозиції. Проаналізовано й підтверджено поширення арсеналу відповідних методів потребу в усе більшій підтримці сталого розвитку територій освітніми процесами й переходу до стану. Показано, що освітній розвиток як об'єкт управління вимагає діяльнісного зв'язку з програмно-цільовими підходами як засобами, за допомогою яких цілеспрямовується й окреслюється траєкторія розвитку. Наголошено на високій ризикованості процесів інноваційного розвитку, з огляду на те, що в управлінні доводиться все частіше звертатися до врахування цієї особливості при реалізації стратегій, переважно якими і втілюють у життя освітні суспільні блага. Практичним наслідком цього є необхідність надавати стратегіям розвитку територій ризик-орієнтованого характеру.

У свою чергу, цього можна досягнути застосуванням такого програмно-цільового інструменту, як управління освітньому проектами. Ризикова природа лежить в основі виявленого зв'язку інноваційної та освітньої діяльності, яка орієнтує на проактивний профіль дій, що передбачає високу освітню активність з огляду на запобігання кризі. Показано, що така інтегрована мережева структура, як освітній кластер, є високорезультатив-

ною формою освітнього розвитку внаслідок реалізації в ній зазначених зв'язків із синергетичним ефектом.

З огляду на це підхід розглядаємо як теоретичну основу, яка сприяє формуванню професійної компетентності керівників освіти, що зумовлено необхідністю оновлення стратегії управління, за якого важелі впливу переносяться на особистість, а управління в освіті є тією рушійною силою, яка спрямована на активізацію та прояв у людини її творчого потенціалу шляхом створення оптимальних умов для забезпечення її розвитку.

Сучасні вимоги до освітньої практики, переорієнтація освіти з процесу на результат, підвищення її якості диктують необхідність реалізації компетентнісного підходу не тільки в навчально-виховному процесі, професійній діяльності педагогів, а й в управлінській сфері. Очевидним є той факт, що вдосконалення державного управління якістю освіти полягає у формуванні відповідних компетентностей у керівників, їх постійному розвитку, самовдосконаленню, оновленні знань та вмінь. Вектор управлінської діяльності керівників освіти на місцевому рівні має бути спрямований на створення необхідних умов щодо забезпечення такого процесу.

Підсумовуючи, зазначимо, що вдосконалення управління якістю освіти на місцевому рівні та розвиток професійної компетентності керівників освіти розглядаємо як органічно взаємопов'язані процеси. А отже, кадровий чинник, орієнтація на компетентного керівника розглядається нами як один із важливих напрямів удосконалення державного управління якістю освіти на місцевому рівні, компетентнісний підхід – як спосіб формування та розвитку професійної компетентності керівників. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що вирішення проблеми вдосконалення державного управління якістю освіти потребує запровадження нових сучасних механізмів управління. Тож подальша розробка окресленої проблематики потребує осмислення теоретичних основ механізмів державного управління якістю освіти.

Список використаної літератури:

1. Безчастний В. М. Державне управління освітою в умовах економічної та освітньої глобалізації / В. М. Безчастний // Ітестиції : практика та досвід. – № 21. – С. 54 – 57.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад, і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : Перун, 2014. – 1440 с.
3. Державне управління : навч. посіб. / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Расіна, Л. Ю. Гордієнко; за ред. А. Ф. Мельника.- К. : Знання-Прес, 2003. – 343 с.
4. Державне управління освітою : навч. посіб. / С. В. Крисюк. – К. : НАДУ, 2009. – 220 с.
5. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмім, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. -К. : НАДУ, 2012. -820 с.
7. Коротков З. М. Управление качеством образования : учеб. пособие/ З. М. Коротков. – М. : Академ. проект : Мир, 2006. – 320 с.
8. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні : монографія / Т. О. Лукіна. – К. : Вид-во НАДУ, 2014. – 292 с.
9. Лунячек В. Е. Державне управління освітою : підручник для вищих навч. закладів / В. Е. Лунячек. – Х. ; Гімназія, 2010. – 288 с.

Kozar T. Implementation of the state policy in the field of education at the local level

The purpose of the study is to substantiate educational development, is a complex applied process of creating and implementing an educational product in order to make qualitative changes in the object of management and obtain a socially useful result. Educational activity in Ukraine requires qualitative changes in reproductive processes, changes in the structure of local governments in the field of education management and their state regulation, increasing quantitative capacity.

All this is designed to meet the needs of government agencies and create a powerful platform for effective competition at the regional and national levels. It is established that a necessary condition for the development of education is the presence of a modern innovative educational system, the core of which is the educational potential, consisting of educational resources, educational infrastructure and educational processes. However, it is noted that this is only a necessary condition for the development of education, and to ensure its adequacy, knowledge, information, experience, appropriate educational culture, appropriate regulatory and institutional support should become organic components of the educational system that provides a modern view of the object. The priority in improving the state management of the quality of education at the local level is determined by the personnel factor and the need and benefits of introducing a competency-based approach in the management of the education sector as an important condition for quality assurance.

In the new realities of such an important institution of socialization as education, in its traditional form, formed within the monologue type of communication, ceases to meet the requirements of the time. Global socio-economic transformations require a radical change in the organization of higher education. And a lot is already changing. In particular, the past of the directive style includes the presentation of the discipline, the dominance of the teacher in the classroom, the idea of professionals as carriers of a fixed amount of knowledge. There is also a need for a gradual transition of the higher education system to personality-oriented learning. The main task of modern learning is to find effective ways of interfering with the subjects of learning in the creative process, intellectual self-development and personal self-disclosure while maintaining and maintaining conditions for equal dialogue of all participants in the learning process.

Key words: *management, public administration of education, public administration of the quality of education at the local level, priority, result, development, educational system.*